

bíró Ferencről megjelent cikkekből. Az első azért, mert válogatás – ebbe néhány általa írt cikk is bekerült. A másik, az időbeli korlát miatt, hiszen 1914 előtt a bajai újságokban is jelentek meg cikkek róla, például édesapja halálával, közigazgatási gyakornokká történt kinevezésével is foglalkoztak, másrészt pedig polgármestersége idején írtak róla szabadkai újságok is. A Sajtókronológiába pedig elsősorban – majdnem kizárólagosan – bajai újságok kerültek be. Mindezek ellenére mindkettő szép válogatás, és a Borbíró Ferenc élete, illetve közigazgatási működése után érdeklődők számára a pontosabb kép kialakítását segíti, valamint árnyalja a könyv első része alapján kibontakozó képet. A könyv nemcsak a történészeknek, lokálpatriótáknak lehet érdekes, hanem a Baja és Szabadka múltja iránt érdeklődőkön túl bárkinek, aki egy huszadik századi közép-európai sorsra kíváncsi. Sorsán kívül az ember is érdekes, hiszen a megpróbáltatások ellenére soha nem alkudott meg, nem a maga javát, érvényesülését, hanem mások boldogulását és az igazságot kereste.

Ezt az egyik levelében a következőképpen fejezte ki: „Apai-anyai ágon délszláv eredet vagyok. 1918-ban a megszálló szerb hatalomnak az esküt mégsem tettem le. Pedig az akkori magyar kormánytól utasítás jött, a megszállók pedig karrierrel kecsegtettek. A kátyúba jutott magyar szekerről nem szálltam át a lendülettel megindulóra, hanem beálltam asztalosinasnak! (...) Az internálásból a békekötés után is csak szökés útján szabadultam. Ha valaki az üggyel-bajjal hazatértnek azt jósolta volna, hogy lesz még magyar kormány, mely államhűségemet, megbízhatóságomat aggályosnak ítéli, annak a szemébe nevettem volna. De ha megérezttem volna prófétálásának igazát, másként akkor se cselekedtem volna. Azok közé tartozom, akik csak egy hazát és csak egy esküt ismernek.”

FÁBIÁN BORBÁLA

Orwelltől Orwellig

Tiltott történelmünk. 1945–1947.
Szerkesztette Horváth János. Budapest,
Századvég Kiadó, 2006. 158 o.

A Horváth János által szerkesztett tanulmánykötet címéről (*Tiltott történelmünk. 1945–1947*) óhatatlanul is George Orwell regénye, az 1984 jut eszembe, amelyben a Párt és annak vezetői – valamint az őket szívből vagy kénytelen-kelletlen kiszolgáló hivatalnoksereg – egyik fő célja a múlt átírása, a történelmi realitás helyébe pedig az aktuális politikai és kommunikációs kontextusnak megfelelő fikció állítása. Nagyjából ez a helyzet Magyarország 1945 és 1947 közötti történetének vizsgálatakor is. Ha a historiográfiai tendenciákat szeretném bemutatni, nem túl bonyolult a képlet: az államszocializmus korában a vizsgált korszakot a „népi demokratikus forradalom” magyarországi időszakának egyik egységként pozícionálták, amelynek fő politikátörténeti eseménysora oda vezetett, hogy a „haladó” – értsd marxista – csoportok vették át az ország vezetését. Mára már – elsősorban a rendszerváltozás óta elmúlt száz két évtized forráskutató és ismeretterjesztő tevékenységének eredményeként – a történetész szakma és az érdeklődő közvélemény előtt is világos, hogy Magyarország sorsa már 1944 szeptemberében – amikor a Vörös Hadsereg megjelent a trianoni határoknál – megpecsételődött. Szinte már az első pillanatokban eldőlt – persze Moszkvában, illetve a győztes szövetséges nagyhatalmak tárgyalótermeiben –, hogy hazánkban szovjet típusú politikai rendszer, sztálini kommunista diktatúra fog kiépülni, a kérdés csak az volt, hogy mikorra és ki(k)nek a vezetésével. Ennek a történeti periódusnak az eseményeit és folyamatait mutatja be több aspektusból,

különböző módszertannal és szempontrendszerrel készült szaktanulmányok közlésével a következőkben ismertetett kötet. Szőke Domonkos tanulmányában bemutatja az Ideiglenes Nemzetgyűlés és az Ideiglenes Nemzeti Kormány tevékenységét, s az 1945. évi nemzetgyűlési választásokon induló pártokat és azok társadalmi bázisát, valamint elemzi eredményeiket, külön kitérve a Független Kisgazdapárt (FKGP) 57 százalékos győzelmének okaira és következményeire. Ignác Károly írásában ismerteti az 1945 októberében tartott budapesti törvényhatósági – helyhatósági – választások eredményeit, kiemelve, hogy még a munkásság fellegráának számító Angyalföldön – a XIII. kerület, amelynek az 1960-as évektől Kádár János volt az országgyűlési képviselője – is több szavazatot kapott az FKGP, mint a kommunista párt. Hubai László dolgozatában rámutat, hogy 1945 után csak korlátozott mértékben volt kiépíthető polgári demokrácia, 1947-től pedig a többpártrendszer csak látszat volt, a politikai berendezkedés a pártállam kiépítésére igyekezett alkalmassá tenni a politikai élet színterét. Barta Róbert kutatásaiban az 1945–1946-os magyar belpolitikai eseményeket a brit követjelentések tükrében vizsgálja, s megállapítja, hogy a londoni diplomáciai – több okból kifolyólag – 1945 után csak korlátozottan tudott részt venni a kelet-európai folyamatok irányításában (ez egyébként geopolitikai megfontolásokból sem érintette súlyos veszteségként).

Szombat Tamás a kisgazdapárti honvédelmi miniszterek politikai – elsősorban parlamenti – aktivitását tárja föl, mindkét politikus sorsa tragikus, ugyanakkor korjellemző: Tombor Jenő nem sokkal lemondása után szívinfarktusban meghalt, Bartha Albert pedig amerikai emigrációba kényszerült. Völgyesi Zoltán munkája az 1945 után bekövetkező történelmi elitváltást mutatja be a hajdúvárosokban (Hajdúnánáson, Hajdúböszörményen és Hajdúszoboszlón),

rávilágítva, hogy az 1950-es évek elejére helyi középosztály és általa képviselt polgári értékrend eltűnt vagy csak marginálisan élt tovább.

A kötetben több, az 1945. évi parlamenti választásokra való visszaemlékezés is helyet kapott: Csicsery-Rónay István, Orosz István és Szesztay András tollából. Török Bálint cikkében a koalíciós éveket jellemző dichotómiára hívja föl a figyelmet: az országot a szovjet segítséggel hatalomba került közigazgatási, katonai és rendőri vezetők irányították, ugyanakkor még ennek – és a választási visszaélések – ellenére is mindkét választáson (1945, 1947) – ha az utóbbi esetben az FKGP-t is a polgári erők közé soroljuk – a polgári értékrend és az azt képviselő pártok szereztek meg a szavazatok többségét. Tóbiás Áron dokumentumokkal és szakirodalmi adatokkal is kiegészített visszaemlékezésében a Magyar Rádió 1945 és 1947 közötti intézménytörténetét adja, különösen érzékletesen ábrázolja a (kriptokommunista) kisgazdapárti Ortutay Gyula rádióelnöki munkálkodását. Csicsery-Rónay István másik írásában a második Magyar Köztársaságot létrehozó 1946. évi I. törvényt helyezi történelmi kontextusba, rámutatva annak 1848/49-es előzményeire is.

A könyv szerkesztője, Horváth János három dolgozatát adja közre a kötetben. Az egyik történeti eszmefuttatás, amely az 1945 után kezdődő korszak magyar belpolitikai és nemzetközi politikai tendenciáit futtatja ki egészen 1990-ig. A másik jogtörténeti esszé, amely a tradicionális történeti magyar alkotmány jelentőségére hívja föl a figyelmet a máig hatályos – azóta ugyan átalakított, de akkor a kommunista diktatúrát kodifikáló – 1949. évi XX. törvénnyel. Harmadik cikkében pedig az 1945–1946-os hiperinflációt vizsgálja közgazdaságtani metodikával, gazdaságtörténeti aspektussal (ez egyébként Horváth János szűkebb szakterülete).

Hogy miért fogadható el hitelesnek min-

den, amit Horváth János – akár szerkesztői bevezetésében, akár tanulmányaiban – megfogalmaz, annak megválaszolására érdemes áttekinteni a kötet – a nyilas és a kommunista diktatúra börtöneit is megjárt – szerkesztőjének életrajzát. Horváth János 1921-ben született a Fejér megyei Cecén. 1940-ben a Gróf Széchenyi István Felsőkereskedelmi Iskolában érettségizett Budapesten. 1947-ig a Nostra Általános Közraktár Vállalatnál könyvelő, főkönyvelő-helyettes, majd a cég elnöke lett. Munka mellett elvégezte a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdasági Karát. 1942-ben belépett a Független Kisgazda, Földmunkás- és Polgári Pártba és a Magyar Parasztszövetségbe. 1944-ben a Szabad Élet Diákmozgalom tagjaként részt vett a nemzeti ellenállásban, a nyilasok halálra ítélték, de megszökött. 1945. májustól 1947-ig a Magyar Parasztszövetség gazdaságpolitikai igazgatója. 1945. októbertől Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának tagja, 1945-től nemzetgyűlési képviselő volt. 1947. január 16-án a Magyar Község-ügyben koholt vád alapján letartóztatták, négyévi kényszermunkára ítélték. 1951-től fizikai munkás, 1954-től műszerész. 1956. október 23-a után részt vett a forradalomban. 1957. januárban alapítója a Magyar Forradalmi Tanácsnak. 1966-ban PhD fokozatot szerzett a New York-i Columbia Egyetemen, amelynek oktatója volt. Tizennégy könyv, több száz cikk szerzője vagy társszerzője. 1998 óta ismét tagja a magyar törvényhozásnak: a Fidesz országgyűlési képviselője.

„A mechanizmusát fel tudta fogni a társadalomnak, amelyben él, az alapját képező indítékát azonban nem” – írta Orwell, s bizonyosan hasonló érzéseket és ítéleteket fogalmazhattak meg a Rákosi-diktatúrát és puhábbnak nevezett Kádár-korszakot átélők is. Abban nyújt segítséget a Horváth János szerkesztésében megjelent könyv, hogy a Ma-

gyarország huszadik századi eszme- és politikatörténete iránt érdeklődők – elsősorban a fiatalabb nemzedékek tagjai – megismerjék a Rákosi Mátyás és Kádár János nevével fémjelzett kommunista diktatúrákat, azok előzményeit és az alapjukat képező indítékokat. S okuljanak...

MIKLÓS PÉTER

Forráskiadvány a csanádi egyházmegye szabadságharc alatti történetéről

*„A jelen kor részes napjaiban”
Dokumentumok a csanádi püspökség
1848/49-es történetéhez.*

Szerkesztette Miklós Péter. Szeged–Csanádi Püspöki Levéltár, Szeged, 2006. 112 o.

A csanádi egyházmegye plébániáinak történetét és a papok életének 1848/49-es eseményeit Szentkláray Jenő, Kovács Sándor, Juhász Kálmán és Varsányi Péter István írásai vizsgálták. A csanádi püspöki címet 1848/49-ben két nagyhirű és liberális reformer politikus főpap viselte: Lonovics József és Horváth Mihály. Lonovics Józsefet 1848. június 25-én V. Ferdinánd császár és király egri érsekké nevezte ki, s helyébe Horváth Mihálynak adományozta a csanádi püspöki méltóságot, aki később 1849 májusától a Szemere-kormány vallás- és közoktatásügyi minisztere lett. A pápa egyik kinevezést sem erősítette meg.

Mindkét főpásztor sokat volt távol egyházmegyéjétől, ezért püspöki helynököket neveztek ki. Fábray Ignác címzetes püspök 1831 januárja és augusztusa között, Róka József kanonok 1848. augusztus 27-étől látta el a vikáriusi teendőket. A csanádi egyház-megye azonban 1848 október végén, no-